

Ludność w wieku 5 lat i więcej oraz w wieku niewiadomym według wyznania i umiejętności czytania i pisania

HISTORIA SPISÓW LUDNOŚCI NA OBSZARZE WIELKOPOLSKI 1789–2011

Wiek (Age)	Umiało czytać i pisać (Sachant lire et écrire)						Umiało tylko czytać (Ne sachant que lire)		
	razem (ensemble)	mężczyźni (hommes)	kobiety (femmes)	razem (ensemble)	mężczyźni (hommes)	kobiety (femmes)	razem (ensemble)	mężczyźni (hommes)	kobiety (femmes)
1789 (Total)	1649941	784205	865738	1504876	716521	788355	12 365	5 190	9 175
1926 (5 lat-ans)	41 719	21 070	20 649	539	267	272	31	15	16
1925 (6 „)	44 829	23 028	21 801	918	2 102	1 816	76	40	36
1924 (7 „)	41 650	21 150	20 500	1 920	19 020	18 286	53	27	26
1923 (8 „)	42 820	22 100	20 720	2 820	20 820	20 535	25	15	10
1922 (9 „)	42 958	22 100	20 858	3 430	20 631	20 631	24	17	7
1921 i wcześniejszy-etàt (10 lat i więcej) oraz wiek niewiadomy - 10 ans et davantage ainsi que l'âge inconnu)	1435960	700 000	735 960	1 726 815	1 572 681	1 726 815	12 156	8 076	9 080
1921 (10 lat)	40 147	20 500	20 647	539	267	272	13	9	4
1920 (11 „)	39 483	20 000	19 483	538	19 239	18 239	15	9	6
1919 (12 „)	35 241	18 000	17 241	537	17 070	16 070	13	8	5
1918 (13 „)	23 060	12 000	11 060	536	11 156	10 156	3	2	1
1917 (14 „)	24 270	12 000	12 270	535	11 939	10 939	8	4	4
1916-1912 (15-19 lat)	194 900	100 000	94 900	534	94 533	94 533	159	79	80
1911-1907 (20-24 „)	196 700	100 000	96 700	533	103 028	103 028	354	143	211
1906-1902 (25-29 „)	170 000	90 000	80 000	532	86 665	86 665	527	183	344
1901-1892 (30-39 „)	226 400	120 000	106 400	531	126 349	126 349	1 303	321	982
1901-1882 (40-49 „)	168 300	90 000	78 300	530	89 516	89 516	1 774	458	1 316
1901-1872 (50-59 „)	144 000	75 000	69 000	529	71 776	71 776	2 006	454	1 552
1901 i wcześniejszy-etàt (60 lat i więcej) oraz wiek niewiadomy - Inconnue)	171 800	90 000	81 800	528	75 590	75 590	5 948	1 401	4 547
1901-1872 (60 lat i więcej) oraz wiek niewiadomy - Inconnue)	1 130 000	550 000	580 000	526	526	526	33	5	28
1901-1872 (60 lat i więcej) oraz wiek niewiadomy - Inconnue)	1454 900	700 000	754 900	525	7 690 931	7 690 931	11 198	3 500	7 698
1926 (5 lat)	38 560	19 000	19 560	241	241	241			
1925 (6 „)	41 396	21 000	20 396	1 599	1 599	1 599			
1924 (7 „)	38 289	19 000	19 289	1 783	1 783	1 783			
1923 (8 „)	39 181	19 000	20 181	1 884	1 884	1 884			
1922 (9 „)	39 179	20 000	19 179	1 929	1 929	1 929			
1921 i wcześniejszy-etàt (10 lat i więcej) oraz wiek niewiadomy)	1258305	592787	665518	1206960	57 000	1206960			
1921 (10 lat)	36 175	18 493	17 682	35 840	35 840	35 840			
1920 (11 „)	35 482	17 990	17 492	35 840	35 840	35 840			
1919 (12 „)	31 063	16 418	15 545	35 840	35 840	35 840			
1918 (13 „)	20 789	10 696	9 093	35 840	35 840	35 840			
1917 (14 „)	21 740	10 995	9 745	35 840	35 840	35 840			
1916-1912 (15-19 lat)	173 330	88 000	85 330	35 840	35 840	35 840			
1911-1907 (20-24 „)	173 330	88 000	85 330	35 840	35 840	35 840			
1906-1902 (25-29 „)	173 330	88 000	85 330	35 840	35 840	35 840			
1901-1892 (30-39 „)	173 330	88 000	85 330	35 840	35 840	35 840			

Poznań 2019

Spisy przeprowadzone przez Główny Urząd Statystyczny

W 2019 r. mija 230 lat od pierwszego – w skali całego kraju – spisu ludności na ziemiach polskich. W latach wcześniejszych informacje o liczbie ludności pozyskiwano głównie z rejestrów podatkowych oraz na podstawie lustracji królewskich sporządzanych dla celów fiskalnych i wojskowych. Najstarszy z zachowanych spis mieszkańców Poznania, pochodzący z roku 1514, stanowi wykaz obywateli miasta płacących opłatę podatkową od posiadanego majątku (domu, ruchomości, kapitału). Nie znalazły się w nim osoby, które nie miały praw miejskich, choć mieszkały w mieście (szlachta, duchowieństwo, Żydzi, część plebsu żyjącego ze sprzedaży siły roboczej, a także uczniowie, czeladnicy i służba domowa). Mimo że tak sporządzony spis nie mówi bezpośrednio o liczbie mieszkańców miasta, to jednak pozwolił oszacować, że w 1514 r. Poznań zamieszkiwało 8–9 tys. ludności.

Podstawą przeprowadzenia pierwszego spisu ludności Rzeczypospolitej w 1789 r. była Konstytucja z dnia 22 czerwca tego samego roku pod nazwą „Lustracja dymów i podanie ludności” uchwalona przez Sejm Czteroletni (1788–1792). Wyniki spisu miały posłużyć do powzięcia uchwały o podatku na utrzymanie stałej armii. W badaniu tym ujęto liczbę, a także strukturę społeczno-zawodową ludności miast i wsi. Chociaż spis nie objął wszystkich stanów (wyłączone z niego były szlachta i duchowieństwo), to w tamtym okresie – w końcu XVIII wieku – stał się podstawą szacowania zaludnienia Rzeczypospolitej. Ważnym krokiem mającym wspomóc określanie wielkości populacji w przyszłości było wprowadzenie przez ten sam Sejm Czteroletni obowiązku stałej rejestracji ruchu naturalnego.

Następne spisy powszechne, które objęły Wielkopolskę, zrealizowano na obszarze Księstwa Warszawskiego w 1808 r. i powtórnie w 1810 r. W badaniach tych określano (osobno dla miast i dla wsi) stan ludności i jej strukturę demograficzną, wyznaczenie, sytuację zawodową oraz liczbę domów. Zasadniczym celem tych spisów było ustalenie liczby ludności zdolnej do poboru do armii napoleońskiej. Do obliczenia wyników spisu ludności w Księstwie Warszawskim powołano pierwsze na ziemiach polskich Biuro Statystyczne.

Od Kongresu Wiedeńskiego, tj. od roku 1815, Wielkopolska, która w przeważającej części znalazła się w granicach Prus, funkcjonowała jako Wielkie Księstwo Poznańskie. Spisy ludności w państwie pruskim (w tym także na ziemiach polskich pozostających pod zaborem) przeprowadzano regularnie: w latach 1816–1867 – co trzy lata, a od 1871 do 1914 r. – co pięć lat. Pierwszy urzędowy spis z 1816 r. wykazał, że liczba ludności w Wielkim Księstwie Poznańskim wyniosła 820,2 tys., w tym 23,8 tys. mieszkało w Poznaniu.

Na terenie Królestwa Kongresowego, w którego skład weszła wschodnia część Wielkopolski z Kaliszem, do I wojny światowej przeprowadzono tylko jeden spis powszechny ludności w 1897 r. Zrealizowano go na mocy postanowienia z dnia 5 czerwca 1895 r. o organizacji Pierwszego Spisu Ogólnego Ludności Cesarstwa Rosyjskiego. W spisie badano szczegółowo płeć, wiek, wyznaczenie, stan cywilny, miejsce urodzenia, skład społeczno-zawodowy ludności i jej wykształcenie. Wyniki opublikowano dla powiatów i miast każdej z dziesięciu guberni, w tym dla guberni kaliskiej.

Wraz z odzyskaniem niepodległości organizacją spisów powszechnych na ziemiach polskich zajął się powołany w 1918 r. Główny Urząd Statystyczny.

1921

Pierwszy Powszechny Spis Ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września

1931

Drugi Powszechny Spis Ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 grudnia

1946

Powszechny Sumaryczny Spis Ludności Polski z dnia 14 lutego

1950

Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia

1960

Narodowy Spis Powszechny z dnia 6 grudnia

1970

Narodowy Spis Powszechny z dnia 8 grudnia

1978

Narodowy Spis Powszechny z dnia 7 grudnia

1988

Narodowy Spis Powszechny z dnia 6 grudnia

2002

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z dnia 20 maja

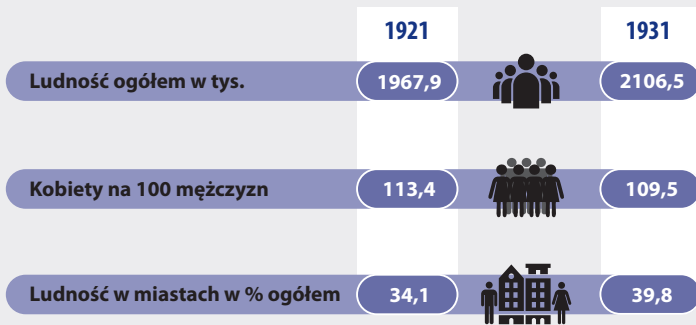
2011

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z dnia 31 marca

Województwo utworzone w 1919 r. na obszarze Wielkopolski, obejmujące przede wszystkim ziemie Wielkiego Księstwa Poznańskiego, przez lata funkcjonowało pod nazwą województwo poznańskie. Po roku 1945 było największym województwem w kraju. W latach 1957–1975 poza jego granicami znalazł się Poznań, który miał wówczas rangę odrębnej jednostki podziału administracyjnego szczebla wojewódzkiego – miasta na prawach województwa. Po zmianach administracyjnych w 1975 r. Poznań ponownie stał się częścią województwa poznańskiego, ale obszarowo znacznie mniejszego niż w poprzednich latach. Kształt i granice województwa zmieniły się po raz kolejny w wyniku reformy w 1999 r. Od tej pory istnieje i działa ono jako województwo wielkopolskie.

Reformy administracyjne zmieniające kształt i zasięg terytorialny województwa utrudniają, a często wręcz uniemożliwiają porównywalność danych w dłuższym okresie. Celem tego opracowania nie jest jednak analiza porównawcza, na co nie pozwala również zmieniająca się metodologia, ale raczej pokazanie statystycznej fotografii Wielkopolski w odsłonach kolejnych spisów powszechnych.

Spisy w latach 1921 i 1931

Spisy powszechne ludności na obszarze województwa poznańskiego wykazały przewagę liczebną kobiet. W roku 1921 – w trzy lata od zakończenia I wojny światowej w grupie wdowy/wdowcy kobiet było 4-krotnie więcej niż mężczyzn, a w przedziale wieku 30–34 lata przewaga była niemal 11-krotna.

Struktura ludności według wyznania

Rzymskokatolickie^a

82,9%

89,6%

Ewangelickie^b

16,3%

9,7%

Mojżeszowe

0,5%

0,3%

Inne

0,3%

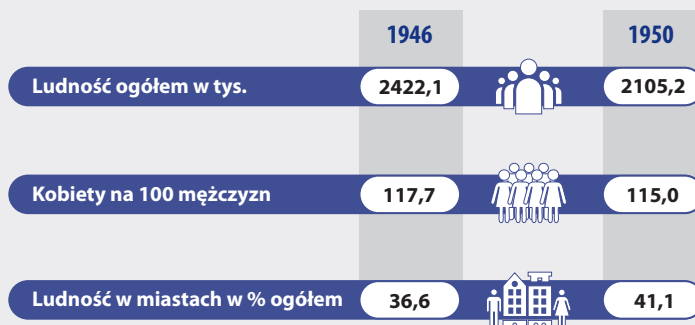
0,4%

a łącznie z ormiańskokatolickim. b Augsburskie, reformowane, unijne i bez bliższego określenia.

W pierwszych latach II Rzeczypospolitej poziom analfabetyzmu w województwie poznańskim wynosił 17,5%, w Poznaniu – 13,4%, podczas gdy przeciętnie w Polsce sięgał 43,1%.

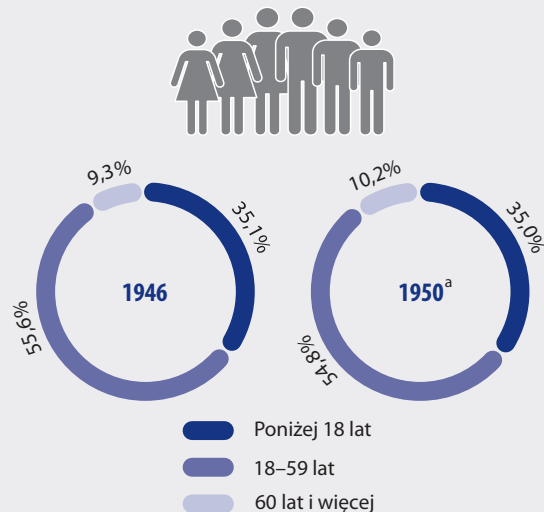
Spisy w latach 1946 i 1950

Po II wojnie światowej w granicach województwa poznańskiego znalazła się część tzw. Ziemi Odzyskanych, obejmująca rejony od Piły po Gorzów i Zieloną Górę. Pod względem powierzchni poznańskie stało się największym województwem w kraju. Ludność w powiatach leżących w tym obszarze stanowiła 11,3% ogółu mieszkańców całego województwa.

W 1950 r. utworzono 3 nowe województwa. Poznańskie zmniejszyło się wówczas przede wszystkim o obszar powiatów włączonych w granice województwa zielonogórskiego.

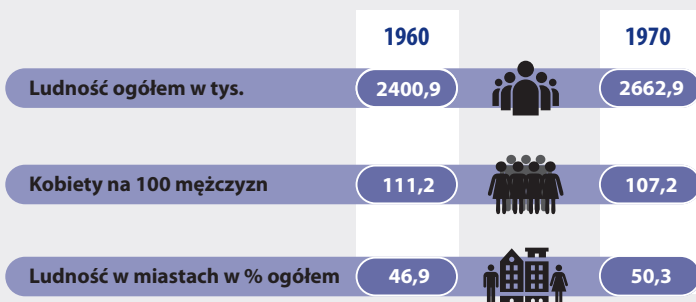
Ludność według wieku

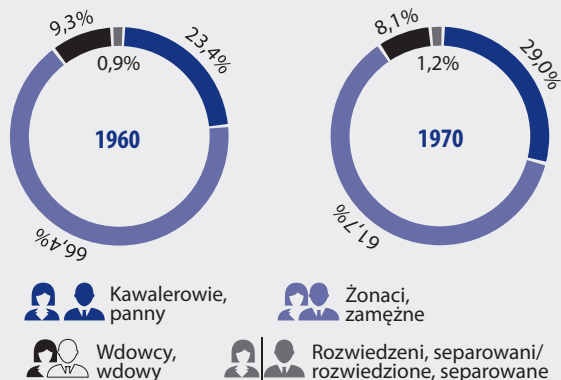
a Nie uwzględniono osób o nieustalonym wieku.

Spisy w latach 1960 i 1970

1 stycznia 1957 r. miasta Poznań, Kraków i Wrocław, podobnie jak wcześniej Warszawę i Łódź, wyodrębniono z województw i podniesiono do rangi miast wydzielonych, przyznając im status miast na prawach województwa. Taki układ administracyjny utrzymał się aż do roku 1975. Dane dla województwa podano łącznie z Poznaniem.

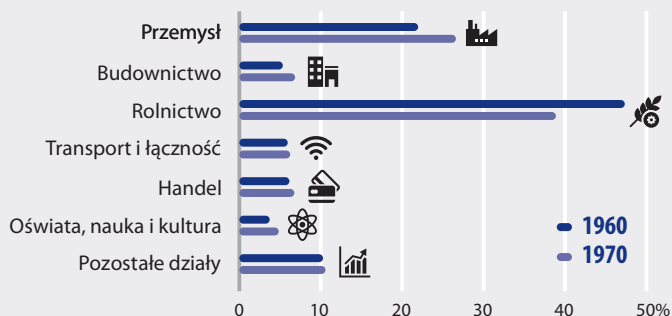

Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego^a

a Nie uwzględniono osób o niestalonym stanie cywilnym.

Pracujący według działów gospodarki narodowej

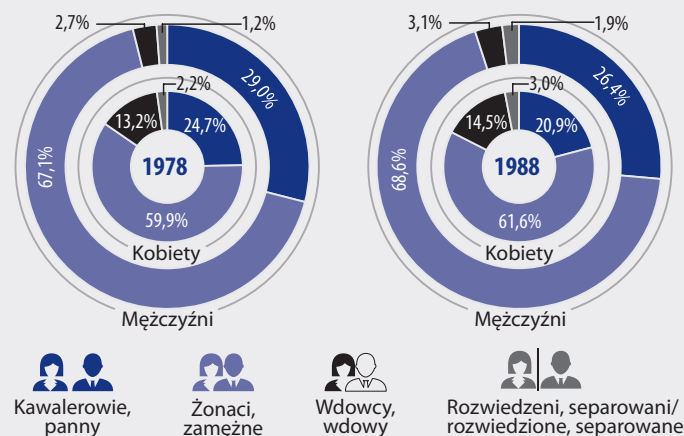

Spisy w latach 1978 i 1988

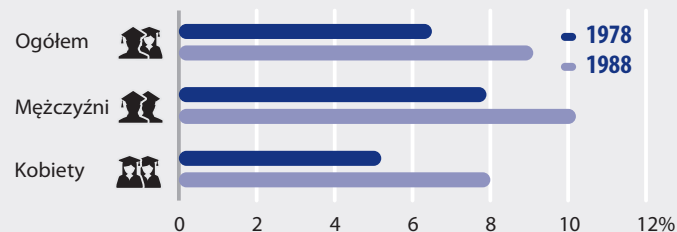

Zgodnie z reformą administracyjną z dniem 1 czerwca 1975 r. w miejsce 17 województw i 5 miast wydzielonych (Warszawa, Łódź, Kraków, Wrocław i Poznań) utworzono 49 województw. Znaczna część obszaru należącego dotąd do województwa poznańskiego znalazła się w granicach nowych jednostek administracyjnych: kaliskiego, konińskiego, leszczyńskiego i pilskiego. Taki podział obowiązywał do końca 1998 r.

Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego i płci

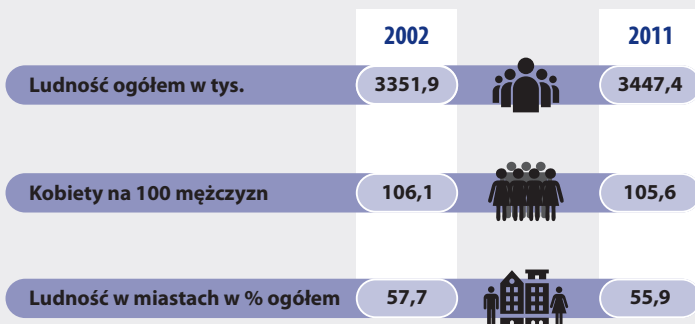

Udział osób z wykształceniem wyższym w % ludności w wieku 15 lat i więcej

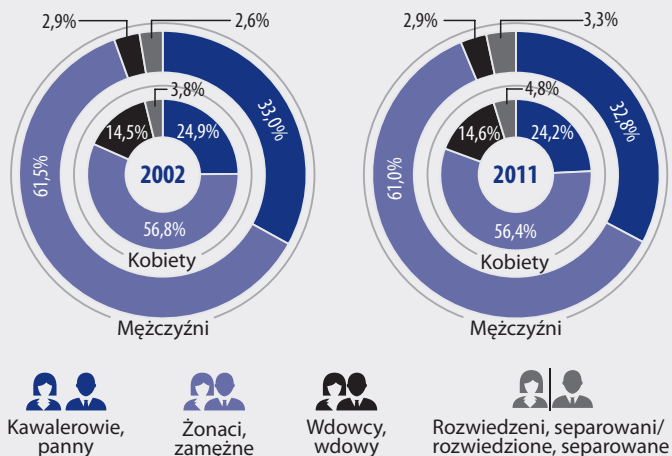
Spisy w latach 2002 i 2011

Reforma administracyjna obowiązująca w Polsce od 1 stycznia 1999 r. przywróciła trójstopniowy podział terytorialny. Gminy ponownie zostały pogrupowane w powiaty. Aktualny układ administracyjny kraju obejmuje 16 województw, 380 powiatów i 2478 gmin. Województwo wielkopolskie utworzono na obszarze województwa poznańskiego, dołączając ponownie większość gmin województw: kaliskiego, konińskiego, leszczyńskiego i pilskiego oraz pojedyncze jednostki terytorialne bydgoskiego, gorzowskiego i zielonogórskiego.

W spisach powszechnych ludności określany był zawsze stan cywilny faktyczny osób objętych badaniem. W spisie 2002 r. po raz pierwszy ustalano stan cywilny prawny, a stan cywilny faktyczny określając w sposób wtórny na podstawie charakteru związku w jakim żyje osoba.

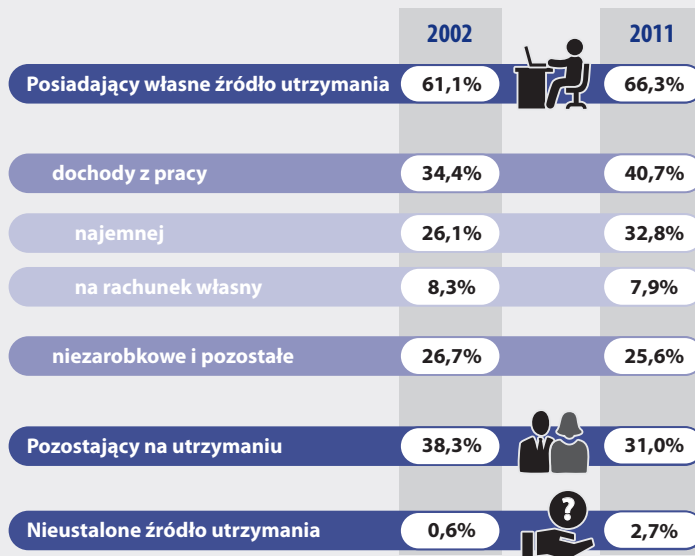
Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci i stanu cywilnego faktycznego^a

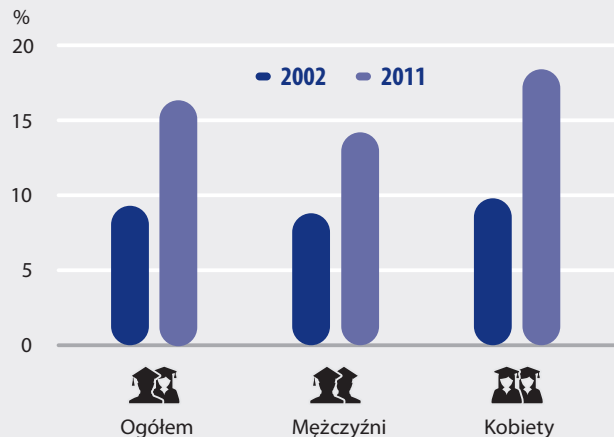
^a Nie uwzględniono osób o nieustalonym stanie cywilnym.

Spisy w latach 2002 i 2011

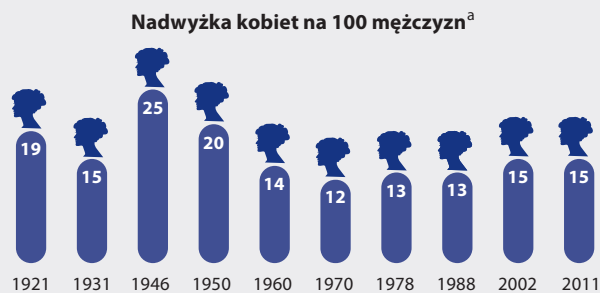
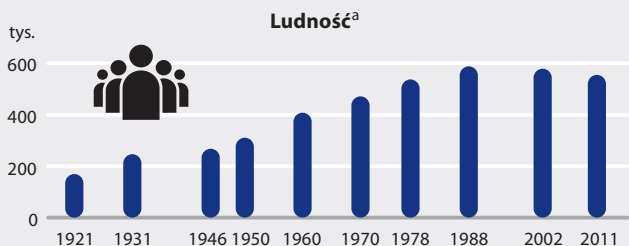
Ludność według głównego źródła utrzymania

Udział osób z wykształceniem wyższym w % ludności w wieku 13 lat i więcej

Poznań w spisach powszechnych

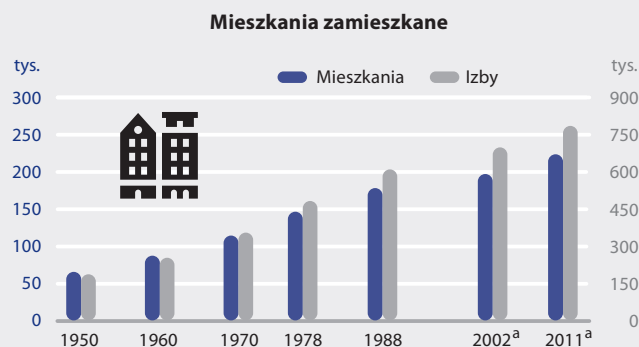
^a Każdorazowo w aktualnych granicach administracyjnych miasta.

Ludność według grup wieku^a w % ogółem

Rok	poniżej 18 lat	18–59 lat	60 lat i więcej
1921	35,4	58,7	5,9
1931	29,5	64,1	6,4
1946	27,1	64,3	8,6
1950	28,5	62,4	9,1
1960	32,1	56,7	11,2
1970	25,5	59,2	15,3
1978	22,7	62,2	15,1
1988	26,1	57,9	16,0
2002	17,9	64,0	18,1
2011	15,3	62,1	22,6

^a Nie uwzględniono osób o nieustalonym wieku.

Poznań w spisach powszechnych

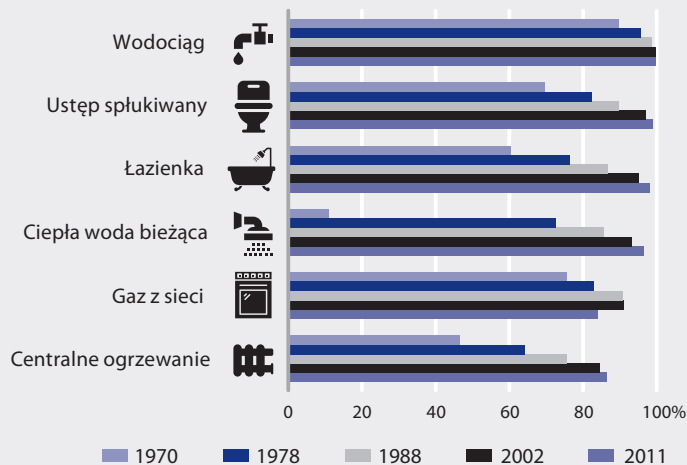

Przeciętna liczba

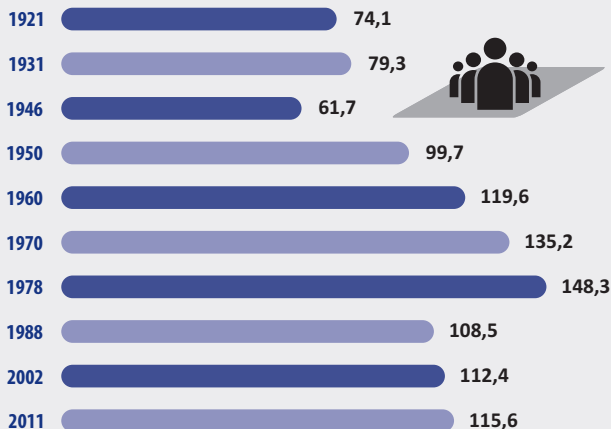
Rok	izb w mieszkaniu	osób na izbę
1950	2,84	1,67
1960	2,88	1,55
1970	3,07	1,30
1978	3,28	1,08
1988	3,40	0,93
2002 ^a	3,52	0,81
2011 ^a	3,55	0,69

^a Zamieszkałe stale.

Mieszkania zamieszkałe wyposażone w instalacje w % ogółem

Ludność w województwie pozańskim/wielkopolskim na 1 km²^a

a Od 1.01.1999 r. w województwie wielkopolskim. Dane spisowe przedstawiono według podziału administracyjnego, odpowiednio: dla lat 1921 i 1931 – z 1.08.1934 r., dla roku 1946 – z 28.06.1946 r., dla lat 1950–1978 – z 1.06.1975 r., dla lat 1988 i 2002 – z 1.01.1999 r., a dla roku 2011 – według aktualnych granic.

Urząd Statystyczny
w Poznaniu

60-624 Poznań, ul. Wojska Polskiego 27/29
tel. 61 279 82 00, fax 61 279 81 00

SekretariatUSPOZ@stat.gov.pl
poznan.stat.gov.pl

 @Poznan_STAT

Infolinia Statystyczna
22 279 99 99

(opłata zgodna z taryfą operatora)

Konsultanci są dostępni w dni robocze od poniedziałku do piątku
w godz. 8:00 – 15:00.